

84(2p)=Болу 2

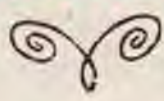
Ё 522

С 12 5 27

МУРАДНИ ЁЛМӨЗ

ЖУГЪУТУР
ЫЗЛА

Бу китап Ёлмез Мурадинни биринчи китабыды. Сиз аны назмулары бла «Коммунизмге жол» эм да «Шуёхлукъ» альманахны бетлеринде тубей тургъансыз. Поэтни назму тизгинлеринде жашаугъа, туугъан жерине, ёсюп келген тёлуге не кёзден къарагъанын билирге боллукъду деп умут этебиз.

МУРАДИН ЁЛМЕЗ

ЖУГЪУТУР

ЫЗЛА

НАЗМУЛА

С 12527

Кабардино-Балкарская Государственная

Библиотека имени Н. К. Крупской

г.ср. Нальчик ул. Ногмова 49

С(Валк)2
Е 528

Ё 0743—069
М125(03) — 77 77

© «Эльбрус» китап басма, 1977

ЁТМЕКНИ БАГЪАСЫ

I

Бармыды ётмекни багъасы?

«Апасымы, — дединг, —
апасы?!»

Айтчы бир,

ёксюзю анасы,

не эди ётмекни багъасы, —
урушда, къызыу окъ эринги
юзгенде тюнлерин,
тюшлерин?

Таулагъа,

журтунга,

элинге

термиле жашаргъа тюшгенде?

Сау кюнню суу тиймей тилине,
баланг ач къарангы жатханда?

Бел бауунгу,

алтын тюйменги

бир туурам ётмекге сатханда?

Аллахдан болушлукъ тилегинг
ташладан кёз жашла сыкъгъанда?

Арт асырауунгу

тирменнге

элтирге юйюнгден чыкъгъанда?

Ол къара чачакълы ботанглай,
тангларынг

къаралып атханда?

Кёлюн алыр ючюн балангы,
отха къуру къазан асханда?
Бармыды ётмекни багъасы?
«Апасымы, —

жангыз апасы?!»

Сорчу бир урушдан аягъы
къурушуп къайтхан хоншумдан,
душманны жаханым тузагъы
кёп ачыу сынатхан хоншумдан.
Ол, юллесин тарта,

эскерир,

келтире аллахны шагъатха,
къартла, сабийле да,

ач кирип,

ёлгенлерин элде,
шахарда.

Бирде аулакъда окъ жыкъгъанын,
эс жыйгъанын жауну къолунда.

Къалауур итлеге бакъгъанын,
жесирле къырыла тургъанда.

Жюреги къан сыта, сагъыныр
кюйсюзлюк ишлерин къаллыны;

О, тили тутулгъан сабийни

«Гыржын!» — деп къычыргъан
къоллары!

Тап тюшгенлей

кече белинде,

айтыр ол жесирден къачханын.

Биреу ётмек гирях бергенде,

къолгъа алып, жилип къалгъанын.

...Бармыды ётмекни багъасы?

* * *

Ж. М.

Темир жипге кьонуп,
бюгюнлю
тамагьын жыртады кьаргъа:
«Къар!
    Къар-р!
        Къар-р-р!»
...Къар.

САБИЙЛИГИМИ ЖЫРЫ

Жылы жауун, бухчакъдан
къуйгъанча,

шыр-шыр эте,
сакъ жауа эди, чакъгъан
баллилени жибите.

Мен а —

гитче сабийчик,
жауунну жаугъанына
къарай эдим.

Тар юйчюк
алай бек акъгъанына
анабыз, бушуу эте,
юй тюбюне эскирген
адырла сала эди:
себеп болур дегенден.

Андан бери ненча жай
көгертгенди жерими.

Жылы жауун,

энтда жау, —
жыры сабийлигими.

КЪЫЗГЪА

Кесимча, жан кыйырынг,
атым кетмей

аузунгдан,
оздурдунг акъ кыйшынгы,
кёк жазынгы
оздурдунг.

«Сени насыбынг тутду» —
деген эди нёгерим.

Къууанчдан толуп турду
кюн кюсеген жүрегим.

«Насып —

кырдыкдагы чыкъ». —

Ол нарт сёз не тюз эди!

— Башхагъа кёлюм ачыкъ,
менде не терслик? —

дединг.

Жайда,

ингир алада,
сууукъ кёрюне кёолунг,
кенг дуняны алайлай
кёрден тар этип кёйдунг.
Жыл кыйналып ишлеген
межямым —

мермер къалам
такыйкъаны ичинде
оюлду...

къарап къалдым.

Бушуу,
къара булутлай,
жапханында кёгюмю,
манга билек боллукъла
жапсардыла кёлюмю.
Жюрегинг суйгенлей эт, —
энди санга жалынмам.
Жер этегине да кет.
Мен аллында жыгъылмам.
Бирде уа,
къайтып келсенг,
«Кеч, —
дерсе, —
бек жангылдым».

Эсде тут:
кюйген кесеу
жылыу бермез жангыдан.

ЭРИРЕЙ

Къар элейди булут,
къар элейди,
будайны тартхан жел тирменлей,
чиммакъ жюн жаулукъгъача, бөлейди,
саяу бетни жангыз терегин.
Къар элейди булут,
къар элейди,
Аяз шош сууурады аны.
Ол акъ къочхар тоннгача, бөлейди
къалауурча тургъан къаяны.
Къар элейди булут,
къар элейди.
Ожакъ къартча,
тартады юлле.
Ол, айыу теригеча, бөлейди,
акъ айыу теригеча, юйню.
Къар элейди булут,
къар элейди
жулдузла жаудургъан кечелей.
Кюзгю сабан кёмюкмю этгенди,
тынчлыгъын жел элтген тенгизлей?
Къар элейди булут,
къар элейди
таулу къартла эжиу этгенлей.
Бу жарыкъ жырыбыз «Эрирейди»,
кюфлеге къуюллукъ «Эрирей».

КИШИЛИКНИ НАЗМУСУ

Къанлы душманынг
суусуз къойса,
Ёрюзмегинг болурма,
Журтум!
Челекледе сууунг къурумаз!

Къанлы душманынг
отсуз къойса,
Сосуругъунг болурма,
Журтум!
От жагъангы оту сууумаз!

Жауларынг
къылыч кётюрселе,
тюп болурунгу
кюсеселе
бийик къая болурма,
Журтум!
Дертликни кюбесин да кийип,
мен элия болурма,
Журтум!
Душманлагъа атылыр кибик!
Мен бир къая,
бир да элия.
Халкъ минг къая,
минг да элия.
Кёп душман ёшюн урду,
алай
бюгюн — къабыр тёбеле ала.

ТАШ КЕПЮРНЮ ЖАРСЫУУ

Хайырым тийсин деп халкыгъа,
мен — бурун ишленген кепюр.
Алай

хайырымдан хатам
кёп болгъан кюнню да кёрдюм.
Кёрдюм,
кыйынлы къадары
сюрюп келди кызыны бирде.
Кюн,

кесеу башча,
къаралды,

ол черекге секиргенде.
Мен аны ёлюмге элтген
кепюр болдум.
Кийдим къара.
Андан эсе, ой, юсюмден
басып кыйыгъа эди къая.
Бир хатасыз жанны дертчи,
бичакъ уруп,

къанын теддю.

Киши элемеди кече,
къанлы юсюм бла ётдю.
Чырмаусуз къутулду малгъун
мен анга да къуллукъ этдим.
Андан эсе болмай къалгъан
кепюр мен болгъа эдим.

Акъ жамычысы

жел эте,

тор атын кыыстау чапдырып
келген кыайдан биллик эди
аты кёпюрден чартларын.
Кюнню,

айны да тутдургъан
ачы кюй этди суйгени.

Ой,

андан эсе кыутургъан
суу талагъа эди мени.

Жау аскери,

кече жетип,

юсюм бла элге ётдю.

Кёп юйлени отун кёмюп,

кёп ананы жашсыз этди.

Жауну аллына кыая

болуп кыалалмадым нечик!

Андан эсе шо элия

ургъа эди мени кече.

Хайырым тийсин деп халкыгъа,
мен — бурун ишленген кёпюр.

Алай

хайырымдан хатам

кёп болгъан кюнню да кёрдюм.

* * *

Кёкге жулдузла чачып
кюн ауду тауладан.

Ай,
тарай кюмюш чачын,
къарады тумандан.

Кече —
къара къанатлы,
тау ёзеннге къонду.

Ол махтанды:
къармадым,
къармадым да къойдум.
Кече мылы жыягъын
шош жериме салды.
Гелеу сыртха тыянып
къалкъыды да
къалды.

С 12527

* * *

Сакъ жауун,
                    чыка-чыка эте,
жашчыкъ кибик,
таш орамлада
чабады, хар нени жибите,
аууп келип къар ауушладан.
Эсимдеди:
                    сабийлигимде
эшегибиз тас болуп,
                                    аны
излей бара,
                    мадул ёзенде
быллай жауун жетип къалгъаны.
Бугъуп,
къайры бугъарыкъ эдим,
ажашып айланган бир терек
окъун жокъ аулакъда.
Жибидим.
Жаз жауун а жауа бекден бек.
Ма бюгюн да,
жауун тюбюнде
эшеклерин табалмайын аз
сабий тауда айлана болмаз,
мен болгъанча
                                    сабийлигимде.

Ангылаялмасанг сен аны,
бар этген ишингден да тюнжюл.
Бизге бир акъыл сѣз къойгъан нарт
хар неден да

сѣзню этди баш.

Жаз алай,
алгъыш этгенча къарт,
от исламей тепсегенча жаш.

Жугъутур ызла —

баргъан жолунг.

Тюбемезсе сен аз чырмаугъа.

Алай,

кесинг нал ургъан эсенг,

жоргъанг

сени бийиклеге чыгъарыр.

* * *

Жауады жаз башы жабалакъ,
акъ булут
жабагъы арытханча,
ай тегейи
жулдузла тартханча,
жауады жаз башы жабалакъ.
Аппам айтыучу сейир жомакъ
сабийлик дуниямдан
къайтханча,
жауады жаз башы жабалакъ,
акъ булут
жабагъы арытханча.

ЧЫБЫКЪ АТЧЫКЪЛАГЪА МИНИП

Курданланы Мухамматха

Кюн тегюлген жай орамда,
тийишип хоншу жашчыкъла,
букъу эте,
жортадыла
чыбыкъ атчыкълагъа минип.
Аладача битеу насып,
битеу къууанч аладача,
ойнайдыла кенг орамда
тал чыбыкъ атлы жашчыкъла.
Мен сабийле оюнуна,
кенгнге керип
терезени,
къарап олтурама,
алтын
сабийлигими эскере.
Бар эди чыбыкъ атчыгъым,
тал къабукъдан жүгенчиги.
Чариште тенгими озсам,
къууанчдан тола жүрегим.
Ауанам бла эришип,
кюл жоллада аз чапмадым...

О, чыбыкъ атчыкъгъа минип,
жоргуп кетген сабийлигим!

* * *

Нек эсе да арт кезиуде тюшюмде
кёрюнеди кыяулу сабийлигим,
мен олтуруп тургъанча жербаш юйде,
тышында къар,
терен тюшюп, бир иги.

Гитче терезеден,
тёшле табагъа
чанала бла баргъан сабийлени
кёрюп, анамдан тилейме:

— Учаргъа,
чаначыгъымы бер да, жибер мени?
Мудах сылай башымы анам манга
ариу айтады:

— Ойнарса жаз келсе.
Сууукъгъа чыгъаргъа, ауруп тургъаннга
жарамайды, жашым,
билесе кесинг.

От аллында чурукъ жамай:
— Тышына
быллай кюн итин да кыыстамаз адам,
кесинге да,
хайт де, аякъ машина
аллыкъма жаз, — деп жапсарады атам.

Нек эсе да арт кезиуде тюшюмде
кёрюнеди кыяулу сабийлигим,
мен олтуруп тургъанча жербаш юйде,
Тышында къар,
терен тюшюп, бир иги.

САКЪЛАУ

Бир жыл деп угъай,
эки жыл деп туююл,
сау жыйырма беш жылны Жашыу
сакълайды

къан къазауатда окъ тийип,
аулакъ тюзде жыгъылгъан жашын.
Дайым иги умуту кёл этдире,
танг бла турады хар кюнде.
Сакълау — кюню,

ахшамы,

танг эртдени.

Жашайды аманны кебинден.

Кюн, къызара,

тау артына ауарда,

бюгюню да тюненеча озарда,

чексиз мудах болады кёлю.

Алай,

жашындан тюнгюлюп къалмазда,

ингир сайын жолгъа къарай арбаздан,

Айтады:

— Хо, тамбла келир.

ЖАРСЫТАДЫ

1

Салкъын эртден.

Чууакъ кёк.

Боз булутла.

Бир жашчыкъ ойнайды, кесин булжута...

Алай

урушну болургъа боллугъу,
сабийни ёксюз къалыргъа боллугъу
мени бек жарсытады.

2

Кюнлю бетни жангыз къайын терегин

тебиретеди

танг аласы тёбеннги.

Алай

урушну болургъа боллугъу,
къайын терек къыркъылыргъа боллугъу
мени бек жарсытады.

3

Кёкню жашнауу,

аулакъны бораны,

тенг жашымы исламейге баргъаны,

Алай

урушну болургъа боллугъу,

тенгим анда жоюлургъа боллугъу
мени бек жарсытады.

4

Эгечим
бу салкъын жай эртденликде
суу алды да келди юйге черекден.
Алай

урушну болургъа боллугъу,
сууну къаннга боялыргъа боллугъу
мени бек жарсытады.

5

Кёзню байлай
таулада жай экинди,
тал тюбюнде тюбешдиле экеулен.
Алай

урушну болургъа боллугъу,
ол сыймеклик жоюлургъа боллугъу
мени бек жарсытады.

6

Къанат керип, танг атды да,
чыкъды кюн.
Ол жарытды,
жылытды жерни юсюн.

Алай
урушну болургъа боллугъу,
сыйлы кюнню тутулургъа боллугъу
мени бек жарсытады.

* * *

«Уруш» этедиле сабийле.
Эски къалада тарх-турх таууш...
Алай

не болгъанын а биле
болурламы ол къанлы уруш?
Сауут-саба берип къадарым,
кирмегенме отха —
жалыннга.

Алай а билеме
къартайгъан
тул къатынны жүрек жарсыуун.
Бармагъанма окъла тубюнде.

Алай а билеме,
туудугъун
къолуна алыргъа термиле,
къолсузну кёлю нек толгъанын.
Кёрмегенме
жолда ташланы
солдатла къанына боялып.

Алай а билеме
тенг жашым
атадан нек ёксюз болгъанын.
Эшитмегенме топ улугъанын.

Алай а билеме
бутсузну
жанын алай нек къыйнагъанын
абзех тартыуу къобузну.

Окъ тийип,
санларым кыйылып,
жатмагъанма кърда,
боранда.
Алай а билеме
кыйынлы
хоншуму сокъур нек болгъанын.
Кирмегенме ёшюн урушха.
Алай а кёреме
ананы,
къара киерге да ырыслап,
кюнюн сакълауда ашыргъанын.
«Уруш» этедиле сабийле.
Эски къалада — тарх-турх таууш...
Алай
не болгъанын а биле
болурламы ол къанлы уруш?

* * *

Жашауда тенгсизле,

шуёхсузла
тюбейдиле бир ётюрюксюз.

Мени сартым :

ата-анасызла

угъай,

ма аладыла ёксюз.

Къыш ингир.

Январь къары
жауады,
бурдум этеди,
шуёхуму хапарын
ол жангыдан эскертеди...
«Юй сууукъ.

Къардан акъ жер.
Къыш таш, агъач къатдырады.
Аулакъ тюзден жетип жел,
арбазда къар сууурады.
Ахшам къарангысы,
жол
арытхан къадырча, кирип
келди элге.

Бизде уа жокъ
ишхери да, къаура кибик
болмаса.
Къыйынды чот.
Кече да жетип келеди.
Анам къаураладан от
тамызыргъа кюрешеди.
Мен а бир эски,
чубур
тоннга турама чулгъанып.
— Адам неден ушхууур
этсин,—
дейди анам, жарсып».

АНА

Кёп жаудула
    андан бери
сакъ жауунлары жазланы,
жерге кёмюлгенли эри,
журтун къоруулай жауладан.

Кёп къышны
    эркин аулакъда
тунчукъду жели,
бораны,
туугъан ташындан узакъда
баласы оба болгъанлы.
Эки къуугъун къагъыт анга
шагъат этедиле,
    алай
къагъыт хакълыгъына ана
къалай ийнансын да,
къалай!

Къыш къыямада
    кёмюрден
къызыу от этиучюдю ол.
«Сууукъдан кюе келирле —
дейди ана. —

    Узакъды жол».
Жай чилледе уа —
    чагъылгъан
айраны,
    юйю да — салкъын.

«Жетерле, — дейди, —
чалгъыдан
келиучюлерича алгъын».
Жашыны суратын алып
ол бирде этеди ушакъ:
— Санга
бир ариу къыз сайлап
турама,
жарыгъым, ашыкъ.
Аны эшитип кюлгенча,
жарыкъды жашны къарамы.

О, аллай анала ненча
болурла бу кыралымда!!!

ЖАЗ БАШЫ

Кирдиле да жай жылыула,
чирчик этдиле талла.

Кетдиле,

юркген жылкылай,
акъ жалкыалы боранла.

Кёзлеринги къаматады,
жауундан сораचा

кёк.

Кюннге тынгылап жатады
жазгъа чыкыгъан къарт ийнек.

Жангыдан зурнук жияла,
жылдача,

тизгин туруп

келедиле,

кюз жыйында

баргъанча шырхы тутуп,
къууанчлы тюбей эртденнге
чыпчыкъ жарыкъ жырлайды,
сабанны тылпыу этдирген
жай кюнню алгышлайды.

* * *

Ёле эди кюз акъырын
алтын къанатларын
жайып,
эртден сайын
                                  тауну,
  къырны
къоя эди къырау къагъып.
Зурнукла да жыйын-жыйын
оза эдиле
                                  къыблагъа,
булутла да къалын-къалын
къона эдиле къырлагъа.
Къыш акъырын келе эди
жегип
                                  чиммакъ атларын.
Кюз акъырын ёле эди,
жайып
                                  алтын къанатларын.

ТАУРУХ

Эки ёгюз,
эки ууанык бирде,
танг саргъала,
атландыла сабаннга.
Ууаныкла, ал тыйдырмайын бара,
ёр тау жолда жолукъдула бир къартха.
«Ууаныкла, къайрысыз?» —
деп сорду ол.
«Сабаннгабыз!!!» — деп ёкюрдюле ала.
Ёхтем ууаныкланы ызларындан
ол шош келген ёгюзлени кёрюп къарт:
«Сиз а къайры атлангансыз?» —
деп сорду.
Ёгюзле шош: «Сабаннгабыз», — дедиле.

Ингир жетди.
Ала сабандан келе
жолукъдула ол биягъы чал къартха.
«Ууаныкла, къайдансыз?» —
деп сорду ол.
«Сабанданбыз», —
дедиле ёле-къала.
Ёгюзлеге:
«Сиз а къайдан келесиз?»
«Сабандан!» — деп ёкюрдюле ёгюзле.

Бу таурухну бир къарт айтханды манга.
Сен ишге бара угъай, келе махтан.

АЛМА ТЕРЕК КЪЫШДА

Жаз башында мен чагъарма,
чапырыкъларым кёрюнмей,
юсюмде да къар агъармай,
кюн тиер да,

кёгерирме.

Кёз къууандыра битерме —
«ой, машалла» дей кёргенле.

Алмала этип тебирерме
жайда,

июнь ай келгенлей.

Айла алыша айланы,

бирде кюз да

жетип къалыр,

шатык бишген алмаланы

ол юсюмден жерге къагъар.

Шёндю уа

жалан да умут

мени жашатып турады, —

къышны жели турмаз улуп,

Жазны келири туурады.

* * *

Къалай ариу эди ол къызчыкъ.
Мен автобус сакълап тургъанлай,
аны шабат кюн кѳрген эдим,
жаз башында,

балли чакъгъанда.

Къалай ариу эди ол къызчыкъ.
Къалай ариу эди ол къызчыкъ.
Аны ачыкъ умбашларындан,
тау суучукъча,

жарыкъ зынгырдай,

саркъа жаухар чач эшмелери.
Къалай ариу эди ол къызчыкъ.
Къалай ариу эди ол къызчыкъ.
Аны толгъан ай кѳзлерини
чыкъ жибитген

дугъумларындан

жерге
жаз башы кюн жайыла.
Къалай ариу эди ол къызчыкъ.
Къалай ариу эди ол къызчыкъ...
Былтырча,

мен биягъы жерде
сюелеме автобус сакълап.
Нек эсе да
хар ѳтген къызгъа
эслеп къарайдыла кѳзлерим...

Къалай ариу эди ол къызчыкъ.

КЪАЙЫНЛА

Къайынла,

кюз арты къайынла,
сюелесиз, кюмюш тюймели,
субайбел малкъарлы къызчыкъла
жагъагъа келгенча
тигелеп.

Бюгюн мен да келдим жагъагъа
суююнюрча сизге жууукъдан.

Сизни кюн кесими жасады?

Жибидигиз алтын жауунда.

Огъесе сабийлик жомагъым
ажашыпмы къалды былайда?

Баям,

сизге тейри жарыгъы
юлюш этди ол нюр бояудан.
Мында ариулукъну жокъ чеги,
жайгъыда ай жарыкъ кечелей,
ёртен бетли

къайынлы чегет

Кюнбатышны ахшам кёгюнлей.

Къайынла,

кюз арты къайынла,
сюелесиз кюмюш тюймели,
субайбел малкъарлы къызчыкъла
жагъагъа келгенча,
тигелеп.

УРУШНУ АТЫ АЙТЫЛГЪАНЛЫ

I

Кеси ажалындан ёлгенден,
уруш аулакълада ёлген — кёп.
Къадарлары этген ёксюзден,
къазауатла этген

ёксюз кёп.

Не кёрмеди адам баласы
урушла къайнагъан дунияда.
Минг жесирни
асмакъгъа асып,
кёп мурдар къарады туурадан.
Къылыч жараладан термилип,
сюнгю кирип да

жоюлдула.

Ёлдюле
кергичге керилип,
жаны саулай жорла болдула.
Адамла,

уруш аулакълада,
окъдан,
топдан да жоюлдула.

Ёлдюле душман тузакълада,
кюл болуп да суурулдула.
Адам улу не сынамады
урушну аты айтылгъандан
башлап узакъ Хиросимада
ол атом тобу атылгъанлы.

II

Бюгюн,

бюгече да дуняда
бар кёргенле уруш ёртенни,
къараларын тешмей тургъанла,
сакъал,

мыйыкъ урмай ёлгенле.
Ингир сайын арбазгъа чыгъып,
хар атылгъан топ окъ сагъайта,
сау-эсен къайтырмы къызчыгъым
дерследен деп

аллын сакълагъан,
не да урушдагъы жашындан
хапар билмей,
кюе ичинден,
аманны кебинден жашагъан
ана кёпдю жерни юсюнде.
О, ачы тюшлери тюн болуп
тургъанла бу къыйын дуняда!
Узакъ Сонгми нечик тюр болуп
къалды

дуня кёре тургъанлай.
Ким биледи,
энтда да жанар
бир башха Хиросима жерде...

**Жер! Адамла къанындан къанар
заманынг а болгъанды эртде!**

НАРТ СЕЗДЕН

Къая башында Айны
көрүп ма тели аны
сары бишип тургъан хууан
суннганды.

Тели гузаба халда :

— Белгили болса халкъгъа,
хууан манга жетмез, — деп
ойлагъанды.

Жетгенлей кече бели,
элни шош къоюп

тели

ашыгъышлы
къаягъа тебирегенди
— Аха!

Энди уа хууан
сеникиди да, къууан,
мухар къарным, — дей,
жырлай ёрлегенди.
Къая жухдан гузаба,
багъыр Айны узалып
алама деп,
терен къолгъа кетгенди.
Аллайны көрүп бир нарт
шо «Жутну жутлукъ жутар», —
деп мухаргъа,
кёл кенгдире, кюлгенди.

ЖЮЗГЕН ТАШЛА

Бюгюн Бахсан суугъа,
чабакъ
тутаргъа барып келгенме,
сууну
    толкъунлата,
                    чабып
баргъан ташланы кѳргенме,
кѳутургъан бугъала кибик,
ма тамаша,
            ма сейирлик!
Манга ийнанмай эсегиз,
мен ѳтюрюк айтхан сунуп,
барып къарагъыз кесигиз
ташларына
            Бахсан сууну,
кѳрюрсюз сиз тамашаны —
черекде жюзген ташланы.

КЪАНАТЛЫ ГЮЛ

Къара кёзлю

Сакийчик

суу ала тал кырыкыдан,
бир сейир,
ариу гюлчюк
кёрдю жазгъы кырдыкда.
Жууукъ жанлап жагъагъа,
ол узалды гюлчюкге.
Къанатчыкъларын къагъа,
гюл
учуп кетди кёкге.

БЕШИК ЖЫР

Жаухарчыкыгъа

Жаухарчыкыгъа ляу-ляу,
Алимге да ляу-ляу,
Кяусарчыкыгъа ляу-ляу,
Халимге да ляу-ляу.

Ляу-ляу

айыучукыгъа, —
баймакы аякчыкыгъа,
чум бутакыда чыкыгъа, —
жудуз тамчычыкыгъа.

Ляу-ляу

аязчыкыгъа, —
кёк кыанатлычыкыгъа.
Сыртда назычыкыгъа, —
кеси жангызчыкыгъа.

Ляу-ляу

гылыучукыгъа, —
тап кыылыкылычыкыгъа.
Кийик улакчыкыгъа, —
кыурта кыулакчыкыгъа.

Ляу-ляу

тюлкючюкге, —
алтын тюкючюкге.
Ариу киштикчикге, —
темир тишличикге.

Ляу-ляу, ляу-ляу.

КЮМЮШ ЖАУУН

Шуулдап,
жетди жауун,
шырылдап,
жетди жауун,
тереклени жибитди,
терезени жибитди.
Сакъ жауун —
жазны жыры.

Анакадан жашырын
чартлап чыкъдым арбазгъа,
жауун чапхан
арбазгъа.

Ары-бери жюрюдюм,
жибидим,
ой, жибидим!

Энди уа,
юйге кирип,
чачымы къурутайым.
Ханны жашчыгъы кибик,
кюмюшчашчыкъ болайым,
ариу жашчыкъ болайым.

көп учханма школ аллы
тикден,

къанат битгенча.

Кюнле къысха.

Агъач къара.

Кирши этеди ингир.

Жаусанг а,

ой, къышны къары!

Көп сакълатдынг кесинги.

АКЪ КИШТИК

Лейлячыкъгъа

Бизни,
    билемисиз сиз,
барды киштикчигибиз —
чилле топ киби акъчыкъ,
бир ариучукъ,
    бир тапчыкъ.
Ма ол къыш кюн туугъанды,
босагъада тургъанды.
Кетмегенди ол къачып,
юсюне жаугъан къарчыкъ
эримейин къалгъанды.

Акъ ма андан болгъанды.

ЧАПДЫМ, ЧАПДЫМ

Жылы жаз жауун жауады,
челекледенча, къяуды,
тахта кёгетлерибизни,
балли тереклерибизни
суусапларын къандырады.

Мен терезеден

кёреме

черекни суху баргъанын.

Жоргъа атныча,

билеме

юсюн акъ кёмюк басханын.

Арбазгъа уа сен бир къара,

гитче кёлчюкледен толуп.

Булутла да кетип бара,

желни къанатына къонуп.

Алтын кюн

кёз ачханлай,

мен тышына чартлап чыкъдым.

Арбазда жалан аякълай,

кёлчюкле чачдыра,

чапдым.

Чапдым, чапдым,

мен кёп чапдым,

хар кёлчюкде

мен Кюн тапдым.

ЭРТДЕ КЪОПДУМ

Мен бюгюн къопдум эртде.
Кюн бла уяндым мен.
Хакимни
«чыгыр» этдим,
эртде къопдум Хакимден.
Тийреге кюн къакъгъанлай,
юйден чыкъдым чапханлай.
Ой, жомакъ сейирлиги
неди?

Къарачы иги,
кырдык жулдуздан толу,
кырдык жулдуздан толу,
тейри, бу тюшюм болур?
Угъай,

тюшюм туююлдю.
Бу тюшюм эсе, учхан
нек этмейме да, атха,
окъдан терк атха минип,
не да къанатла битип?
Угъай,

тюшюм туююлдю.
Баям, былай болгъанды:
биз барыбыз да жукълап
тургъанда, жел ургъанды,
кырдыкга жулдузчукъла
кёкден ол агъызгъанды.

АЛИМНИ ТЮШЮ

Къыш кече

къардан жарыкъ.

Ай тийгенди тѣшлеге.

Ундуругъунгда жатып

кѣресе сен тюшлени.

Жумушакъды тѣшегинг.

Тураса татлы жукълап.

Сени кѣрген тюшлеринг —

аппанг айтхан жомакъла...

Андан кючлю жокъ сунуп,

эмеген, ол юч башлы,

кѣнделен жатып,

сууну

тыйып къояргъа базды.

Къургъакълыкъ къысып,

сабан

кюнде кюйюп тебиреди.

Бир ауруп тургъан сабий:

— Ана, суу, —

деп тиледи.

Мудах болдула къартла.

«Не амал, не хадагъа,

Къайдан да тюшдю,

къайдан

башыбызгъа бу хата».

Хора атынгы жерлеп

атланаса сен жолгъа.

Къая жондура жели,
барады сени жоргъанг.
Дебетни кючю сенде.
Къылыч бла керилдинг.
Эмегенни,
        бир сермеп,
юч башын да кетердинг...
Жумушакъды тѣшегинг.
Тураса татлы жукълап.
Сени кѣрген тюшлеринг —
аппанг айтхан жомакъла.

ТЕНГИМИ САУГЪАСЫ

Манга уа бюгюн алты,
сау алты жыл толгъанды,
анам тийреге айтып,
къонакъла чакъыргъанды.
Къууанчыма жокъ марда.
Хар келген къонакъ манга
бирер саугъа бергенди,
хоншубуз а,
къарт Мамма
манга алгъыш этгенди:
«Къуусанг, — желни жетерча,
тартсанг, — темир юзерча
жигит жаш бол», — дегенди.
Алай
барындан иги
саугъа Нухчукъ этгенди.
Ол манга бир кючюгюн
кеси сайлап бергенди.
Тамбла
атам бла
жайлыкъгъа кетерикме.
Мен Айыуталам бла
анда къой кютерикме.
Къошда анга эт берип
турлукъма,
терк айнырча.
Сора кёрсюн бир бёрю
къой кесерге алгъынча.

КОСМОНАВТ БОЛМАСАМ

Шамилчикге

Кече,
          хыличи жашчыкъ
кибик,
жете келгенлей,
оюнубузну чачып
къояды,
          ёч этгенлей.
Къалмагъанды ёзге къарыу
мен космонавт болмасам.
Ары,
кёкге учуп барып,
деу чюй бла кючюм къарып,
аны кёкге урмасам.

Бегитмесем, тепмезча,
кече бир да келмезча.

АУАНА

Кюн —

къызаргъан арауан
тауладан къарагъанлай,
манга къара ауана
жюрюйдю

тагъылгъанлай.

Къымылдап не къарыу бар.
Эриклеп тебирейди терк.
Сен чапсанг,
ол да чабар,
ойнасанг,

ойнап тебирер.

Мен аны къоюп кетер
умут этип,

къачама.

Бетими басып туз—тер,
амалсызгъа къалама.

Алай жокъду магъана.

Чабып ол бир талмайды.

Не,

ызымдан айлана,
ажашып да къалмайды.
Башым палахха къалды.

Энди не этсин адам?

Не амал этип,

алдап

къутулсун ауанадан?

АКЪ ТАУУШ

Зухрагъа

Къар жауады,
жабалакъ къар жауады,
акъ таууш этеди,
къанкъаз къанатлай.
Арбазланы,
тереклени жабады,
кёкде
«Къой жол» юзюлген кибик, алай.
Мени юйде тездюрмеди жабалакъ,
сабийчикни тездюрмеген оюнча.
Къалын къар а алай жарыкъ,
алай акъ
жауады,
сени юсионгден оюмча.
Хоншуму кызы да,
шауданнга баргъан
жолда къаргъа атламларын тюшюре,
сакъ барады,
терекледен къагъаргъа
къоркъгъан кибик
талланы акъ тюшлерин.
Къар жауады,
жабалакъ къар жауады.
Акъ таууш этеди
аны жаугъаны.
Жомакъ ичинде жомакъча барады
кыыз,
жабалакъ къар акъ этип жаулугъун.

АТЛАРЫ

Етмекни багъасы	5
«Темир жипге кьонуп»	7
Юч терек	8
Сабийлигими жыры	9
Къызгъа	10
Жауунну сёзю	12
Эрирей	13
Кишиликни назмусу	14
Таш кёпюрню жарсыуу	15
«Кёкге жулдузла чачып»	17
«Сакъ жауун...»	18
Жугъутур ызла	19
«Жауады жаз башы жабалакъ»	21
Чыбыкъ атчыкълагъа минип	22
«Нек эсе да арт кезиуде тышюмде»	23
«Хауа айландырмай...»	24
Сакълау	25
Жарсытады	26
«Уруш этедиле сабийле»	28
«Жашауда тенгсизле»	30
«Къыш ингир»	31
Ана	32
Жаз башы	34
«Ёле эди кюз акъырын»	35
Таурух	36
Алма терек къышда	37
«Къалай ариу эди ол къызчыкъ»	38
Биринчи къар	39
Къайынла	40
Урушну аты айтылгъанлы	41
Нарт сёзден	43
Жюзген ташла	44
Къанатлы гюл	45

Бешик жыр	. . . . .	46
Кюмюш жауун	. . . . .	47
Жаусанг а, ой, кышыны кыары	. . . . .	48
Акъ киштик	. . . . .	50
Чапдым, чапдым	. . . . .	51
Эртде кыопдум	. . . . .	52
Алимни тюшю	. . . . .	53
Тенгими саугыасы	. . . . .	55
Космонавт болмасам	. . . . .	56
Ауана	. . . . .	57
Акъ таууш	. . . . .	58

Мурадин Мусаевич Ельмезов

ТУРЬИ СЛЕДЫ

На балкарском языке

Редактор *С. М. Моттаева*

Художник *А. А. Азаматов*

Художественный редактор *З. Х. Бгажноков*

Технический редактор *Н. М. Рахаева*

Корректор *Ф. Я. Теппеева*

Сдано в набор 1/IV 1977 г. Подписано к печати 6/VI 1977 г. Формат 70×90¹/₃₂. Бумага офсетная
Физ. печ. л. 1,875. Усл. п. л. 2,2. Уч.-изд. л. 1,8
Заказ № 4336. Тираж 1000 экз. Ч01396. Цена 10 коп.

Книжное издательство «Эльбрус»

Нальчик, улица им. адмирала Головки, 6

Полиграфкомбинат им. Революции 1905 года
Управления по делам издательств, полиграфии
и книжной торговли Совета Министров КБАССР
Нальчик, проспект им. Ленина, 33